

Litteratur.

AXEL FRIDÉN: Coleopterfaunan i Tärna. En ekologisk-djurgeografisk studie. — Opusc. Entom. Supplementum XIII. Lund 1956. — 126 sid., 71 fig. Pris 15 kr. (för medlem av Entom. Sällskapet 8 kr.).

Förf. har under åren 1945–48 samt 1950 bedrivit insamling av skalbaggar i Tärnaområdet, beläget i Lycksele lappmark och till någon del i Åsele lappmark, och inventerat detta långa dalgångarna från skogslandet och upp i alpina regionen. Resultatet framlägges i en nyligen utkommen avhandling, vari ekologiska och djurgeografiska frågor ventileras. Som komplement till tidigare undersökningar av liknande slag i norra Lappland och Jämtland har Fridéns arbete sitt givna värde. Det åtföljes av talrika illustrationer, däribland utbredningskartor och landskapsbilder.

Artförteckningen upptar 589 arter. Påtaglig är liksom i andra nordliga områden fattigdomen på phytophaga skalbaggar. Vid insamlingen har sällningar spelat en dominerande roll och särskilt stränder undersökts. Trädbiotoper synes däremot ha fått komma något i efterhand; eljest skulle säkerligen åtskilligt flera trädskalbaggar ha varit med i förteckningen.

Lärorik och intresseväckande är förf:s ingående och mångsidiga analys av faunan i tre till sin natur mycket olika dalgångar inom området. Umeälvsdalen har den rikaste och mest blandade faunan tack vare goda passförbindelser österut; Gejmådalen, som ligger högt, har en artfattig björkskogsfauna och skiljer sig från de båda andra dalgångarna genom att arter med övervägande arktisk-subarktisk prägel där har stor frekvens och abundans; Vapstdalen slutligen har på grund av sitt avspärrade läge en annan fauna än man med hänsyn till klimatet och förhållandena i övrigt skulle kunnat vänta.

Genom sina studier av skalbaggsfaunans sammansättning i Tärna och jämförelse med andra fjälltrakter finner Fridén stöd för uppfattningen, att isfria områden under sista nedisningen existerat vid norska kusten väster om Tärna och att många arter därifrån — av carabider omkring 80% — koloniserat det undersökta området. Förf:s djurgeografiska slutsatser synes i de flesta fall väl grundade, i andra kanske en aning vågade. Emot artgrupperingen kan en och annan anmärkning göras; så är t. ex. *Magdalis carbonaria* (sid. 78) ej »helt eller i hög grad kultur gynnad» utan en skogsart, som ofta tillfälligt följer med björkved till gårdarna. I litteraturförteckningen saknas en del nyare arbeten om fjälltrakternas skalbaggar; beträffande Torneträskområdet har förf. t. ex. ej beaktat de fynd som där gjorts sedan Brundins avhandling 1934 utkom.

Thure Palm.

HAN SCHIEMENZ, *Die Libellen unsrer Heimat*, Jena 1953. 154 sid. 30 färgtav. talrika textbilder. DM 12:—.

För den som vill grundligt sätta sig in i våra trollsländor (odonater) utgör denna bok den bästa introduktion. Ett omfattande inledande avsnitt med redogörelse för odonaternas byggnad, larver, biologi, insamling och preparering, uppfödning av larver m. m. efterföljes av ett utförligt systematiskt avsnitt, vari alla svenska arter utom två återfinnas. En bestämmningstabell med goda illustrationer underlättar determination av både fullbildade och larver. Texten avslutas

Entomol. T. s. Årg. 78. H. 1, 1957

med en rik litteraturförteckning. Färgplanscherne av K. Schuster avse att placera trollsländan i sin miljö. Utan att gå i detaljer betr. vingnätet o. a. har det lyckats konstnären att återge den naturliga hållningen av kropp och vingar på sådant sätt att arten lätt blir igenkänd; av agrioniderna föreliggas även färglagda detaljbilder. Dessa planscher äro mycket tilltalande även om alla färger icke ha riktigt återgivits, vilket ej är så underligt med tanke på ursprungsort och tryckår. — Som en kuriositet må avslutningsvis nämnas att 1954 upptäcktes i Bayern en ny agrionid, som visat sig vara identisk med den ostsibiriska *Agrion hylas* Trybom. Denna skulle måhända också kunna finnas i Sverige.

Kjell Ander.

E. M. WALKER, *The Odonata of Canada and Alaska*. Vol. I. Toronto 1953. 292 sid., ett par hundra figurer sammanförda till 44 helsidesbilder.

Walker har fått ryktbarhet som utomordentlig odonatolog genom två förstklassiga monografier över *Aeschna* och *Somatochlora* i Nordamerika, förutom genom talrika andra morfologiska och systematiska skrifter. Sin mycket stora erfarenhet om den nordamerikanska faunan har han sammanfattat i ett monografiskt verk, av vilket vol. I har utkommit. Denna omfattar del 1-2, den förra en allmän del (57 sid.), den senare behandlande *Zygoptera*. Walker är lika mycket insektanatomen som systematiker, och detta märker man i den noggranna behandlingen av den yttre morfologien och de klara beledsagande bilderna. I den allmänna delen behandlas även levnadssätt, utveckling, fiender, parasiter m. m. på ett sätt som vittnar om största förtrogenhet med ämnet. Andra delen ägnas som sagt åt *Zygoptera*, vilka vi kalla jungfrusländor och flicksländor och vilka f. ö. utgöra en skarpt avgränsad underordning av odonaterna. Walkers bearbetning av dessa sländor kan gott kallas monografisk, även om beskrivningarna icke kunna nå samma utförlighet som i ovannämnda monografier. Ett exempel: den även i Sverige levande *Enallagma cyathigerum* är ägnad 4 textsidor och 4 bilder. Samma omsorg är ägnad larv och imago, och utbredningen anges med både provins och fyndort, om ock ej alltid, dessutom uppgift på utomkanadensisk förekomst. Bildmaterialet är mycket rikligt och omfattar väsentligen teckningar, som emellertid äro utmärkta. Av praktiskt taget varje art meddelas totalbild av kroppen, ofta även detaljer och bild av larven.

Utän tvekan kan denna odonatfauna betecknas som en av de bästa, som utgivits. En kommande volym avses behandla *Anisoptera*.

Kjell Ander.

J. G. NEEDHAM and M. J. WESTFALL, *Dragonflies of North America (Anisoptera)*. Berkeley and Los Angeles 1955. 615 sid., 341 fig., 1 färgplansch. 12,50 dollar.

Denna handbok behandlar de arter, som icke ingå i det walkerska verket, de egentliga trollsländorna, som utgöra majoriteten. De båda böckerna komplettera sålunda varandra förträffligt. Det geografiska område, som innefattas i boken, är ej endast Nordamerika utan även Stora Antillerna och de mexikanska gränsprovinserna. Needham-Westfalls stora 'manual' är icke upplagd som en monografi men är likväl utförlig. Ett allmänt avsnitt om morfologi, fältstudier, m. m. utgör den sedvanliga introduktionen; särskilt lägger man kanske märke till anvisningarna om fångst och preparering. Hela uppställningen är också gjord för att underlätta för amatören att bli odonatsamlare och -kännare. Detta är endast en fördel och kommer också till synes i olika slag av tabeller, avsedda att underlätta artbestämningen, samt i det rika, vanligen fotografiska bildmaterialet. Dessa bilder äro utmärkta, ovanligt tydliga för att vara fotografier; även om många detaljer komma med, kunna de ej såsom en förstklassig teckning återge alla morfologiska särdrag utan passa mera för översiktsbilder. De talrika bilderna

Entomol. T. s. Arg. 78. H. 1, 1957

av vingar och larver, de senare vanligen fotografiska, förstärka ytterligare värdet av boken, som utmärkes av sin förstklassiga utstyrsel (jfr även priset!). Förff. ha förbisett att larven av *Somatochlora sahlbergi* Tryb. har beskrivits från Peta-samo; uppförandet av *Aeschna septentrionalis* som artskild från *coerulea* motiveras icke och innebär avvikelser från t. ex. Walkers uppfattning. En fortsättning av verket synes ej vara påtänkt.

Kjell Ander.

FRITHIOF NORDSTRÖM: De fennoskandiska dagfjärilarnas utbredning. — Lunds Universitets Årsskrift. N. F. Avd. 2. Bd 51. Nr 1. C. W. K. Gleerup, Lund 1955. 177 sid., 118 utbredningskartor. Pris kr 20:—.

När under slutet av 1930-talet verket »Svenska Fjärilar» utkom, kunde samlarna långt säkrare än tidigare artbestämma sina storfjärilar. Genom de förnämliga avbildningarna, de instruktiva textbilderna och icke minst de utmärkta artbeskrivningarna kunde nu även lätt förväxlade arter särskiljas. Som var att vänta följdes verket av avsevärt ökad aktivitet bland samlarna och till Frithiof Nordström inströmmade ett allt större antal fynduppgifter. Detta avspeglades tydligt i Nordströms nästa storverk, den s. k. prickkatalogen (1943). I denna upptogs ett stort antal fynd av storfjärilsarter från nya landskap jämfört med uppgifterna i »Svenska Fjärilar». Det stora felet med en förteckning sådan som prickkatalogen är emellertid, att man icke får den helhetsbild över artens utbredning som skulle önskas.

Detta får man i stället av de utbredningskartor som Frithiof Nordström länge arbetat med och av vilka de över dagfjärilarna nu utkommit i tryck. I detta arbete redovisas i text och kartor utbredningen i Fennoskandien för 118 arter. Därutöver äro några arter nämnda i texten enbart.

I texten lämnas vanligen först för varje art en kortfattad uppgift om den biotop, på vilken arten i fråga förekommer. Samtidigt anges i förekommande fall — ofta med återgivande av utbredningsuppgifter i Aurivillius' »Nordens Fjärilar» — om artens utbredningsområde under de senaste 75 åren ökat eller minskat, ävensom ifall arten ökat eller minskat i frekvens. Därefter följa uppgifter om de fyndlokaler, som ligga i utkanten av artens utbredningsområde, varvid de tre fennoskandiska länderna behandlas vart för sig. Samtidigt redogöres kort för de inom området förekommande underarterna med uppgifter om dessas utbredning. Det nu sagda hänför sig självfallet till de mera vanliga arterna. För de inom området sällan anträffade angivas de olika fyndlokalerna. Textavsnittet avslutas med en synnerligen omfattande och fullständig litteraturförteckning.

För de flesta arterna finnas, som ovan nämnts, kartor med fyndlokalerna angivna genom svarta punkter. Om i fråga om intressanta fynd enbart landskapet uppgivits, har fyndet betecknats med en ring. Förutom Fennoskandien, dvs. Norge, Sverige och Finland med Kolahalvön, finnas på kartorna upptagna delar av de angränsande områdena, nämligen Danmark, de nordligaste delarna av Tyskland, Baltikum och västligaste Ryssland. Då det gäller områdena utanför Fennoskandien har arternas förekomst där angivits genom en eller flera cirklar. Härvid torde en inadvartens ha insmugit sig. På åtskilliga kartor finnas i dessa områden dels cirklar, dels punkter. Främst i de fall, då både cirklar och punkter finnas inom samma område, blir markeringens betydelse oklar. En förklaring kan måhända införas i nästa del.

Av en prickkarta framgår ju icke blott i vilka landskap en art är funnen utan även, vilket är av större betydelse, var i dessa landskap den tagits. Många landskap ha inom sina gränser natur av så olika slag, att en sådan lokalisering är nödvändig för att man skall få ett riktigt begrepp om hur en viss art förekommer.

Huru å andra sidan en arts utbredning i stort klart åskådliggöres med en prickkarta, visas ovanligt vackert exempelvis av kartorna över *Coenonympha hero* (nr 19), *Argynnis pales* (nr 41), *Hamearis lucina* (nr 62), och *Scoliantides orion* (nr 78).

Av kartorna framgår även vilka områden som äro väl undersökta och vilka som av någon anledning ha tilldragit sig litet intresse. Det är till exempel egendomligt, att nästan inga fynduppgifter finnas från ett område i Blekinge med en utsträckning ungefär Ronneby-Karlshamn, medan östra och västra delarna av landskapet tydligen äro väl undersökta. Andra väl undersökta områden äro Skåne, Öland, Gotland, områdena runt Stockholm och södra Dalarna. Av kartorna framgår emellertid med all tydlighet, att det återstår mycket att göra, innan vi kunna säga, att de svenska storfjärilarnas utbredning är klarlagd. Verket kommer utan tvekan att i hög grad stimulera intresset för en noggrannare undersökning av fjärilarnas utbredning, ett arbete som med fördel kan utföras av oss amatörer. Härvid bör beaktas, att det för vetenskapen är av största intresse att få kännedom om eventuellt förekommande olika rasers utbredning.

Verket länder Frithiof Nordström och hans medarbetare, för Finland K. J. Valle † och för Norge M. Opheim, till ovansklig heder.

De fel, som finnas på kartorna eller i texten, äro få. Om man betänker vilket stort antal uppgifter, som ligger till grund för kartorna och framställningen i texten, och att korrekturläsningen av ett arbete med så mycket förkortningar som detta torde vara ytterligt vansklig, äro felen otroligt få. Man får den största respekt för det arbete, som ligger bakom verket, och den noggrannhet, med vilken det utförts.

Med det största intresse emotses fortsättningen på detta märkliga verk.

Stig Torstenius.